

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 13:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

FEBRUARI 1 · 88

Grönländsk sedel på 50 öre utgiven 1888. Tillhör Kungl. Myntkabinettet. Foto ATA.

Plåtmyntfynd i Indien **sid 4**

Mynt på St Barthélemy **sid 10**

Aktiebrev från brunnar och bad **sid 14**

Silverskatt från Sälle på Gotland **sid 18**

Recensioner **sid 20**

! För storsamlares räkning !

- söker vi det bästa inom numismatiken:
- utsökta exemplar av sällsynta objekt!
 - värdefulla samlingar mynt eller medaljer!
 - mynt före 1930 i spegelkvalité!
 - alla svenska guldmynt i god kvalité!

HIRSCH MYNT AB

Box 5358, 102 46 Stockholm

Humlegårdsgatan 13

08/783 77 65

ANTIKA MYNT

Grekska-Romerska
Bysantinska

KÖPES – SÄLJES

Fråga mig! Jag kanske har något
för just din samling.

Ur lagret

VITELLIUS
PERTINAX
DIDIUS JULIANUS
CLODIUS ALBINUS
DIADUMENIANUS
BALBINUS
MARINIANA
MACRIANUS
MAGNIA URBICA

Erbjudande

Romerska koppar-
antoninianer
260-talet e. Kr.

5 st mynt i
kvalité 1/1+ – 1+

300:–

JAN WALLDÉN MYNTHANDEL

Brunnsgatan 22, 611 32 NYKÖPING
Tel. 0155-671 54 även kvällstid

MYNT FRÅN ALLA TIDER OCH LÄNDER ◊ SEDLAR ◊ MEDALJER ◊ ORDNAR

GULD ◊ SILVER

KÖPER ◊ SÄLJER ◊ VÄRDERAR
Anordnar MYNTAUKTIONER

NUMISMATISK KURIOSA

◊ POLLETTER ◊ PRIMITIVA BETALNINGSMEDEL ◊ NUMISMATISK LITTERATUR ◊ MYNTFÖRVARINGSARTIKLAR ◊

KOM IHÅG !

15 mars 1988

AUKTIONSKATALOGEN BERÄKNAS UTKOMMA!
ERHÅLLES ENKLAST MOT INSÄTTNING AV 40:– PG 4892 03-0
ÅRSABONNEMANG 1988 (KATALOGER OCH LISTOR) PRIS: 75:–

10 april 1988

MYNTAUKTION 5 PÅ SHERATON I GÖTEBORG!
ETT FINT TILLFÄLLE ATT KOMPLETTERA SAMLINGEN OCH
KNYTA KONTAKTER MED ANDRA SAMLARE - VÄLKOMMEN!

ANTIÖREN Mynt & Antikt HB, Stureplatsen 1, S-411 39 Göteborg, Tel. 031/18 39 60

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

**ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN**

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag—fredag kl 10.00—13.00)
Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken
SNT utkommer den 1
i månaderna februari—maj och
september—december
Prenumeration: helår 90:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)
Torbjörn Sundquist (annonsering)
Manuskriptgranskning
Lars O. Lagerqvist
Redaktionssekreterare:
Margareta Klasén
(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-667 55 98 (kl 10—13)

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:
Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginal alt.
manus och gärna skiss.
Sändes till SNT,
adress enl. ovan.

*Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas*

Vårprogrammet 1988

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhammsgatan 50 A (Riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

Jan	27	Lars O. Lagerqvist berättar om ett nyfunnet svenskt medeltidsmynt. Medtag egna mynt, som Du vill fråga om eller kan berätta om.
Feb	16	Svensk historia på medaljer. Lars O. Lagerqvist berättar till färgbilder.
	25	Samling kl 17.00 i Sessionssalen, Statens Historiska museer, Storgatan 41, Stockholm. Föredrag av docent dr Jiří Sejbal, Moravian Museum, Brno: "History of Medieval Coinage in Moravia". Ljusbilder. Efteråt en lätt supé, ca 30 kr. Anmälan till kansliet senast den 19 februari, tel 08/667 55 98. Anordnas tillsammans med Svenska Arkeologiska Samfundet, Statens Historiska Museer m fl.
Mars	10	Rolf Sjöberg visar sitt bildband om Sören Norby — riddare och myntherre, samt visar dennes mynt i original.
April	13	Anders Frösell berättar om polletter på Kungens Brage och Edsviken.
	25—26	Vårauktionen i Statens historiska museer.
Maj	14—15	Årsmöte i Kalmar.

SNF:s kansli

har postadress:
Östermalmsgatan 81, 2 tr ö g,
114 50 Stockholm.
Telefontid tisdag—fredag 10—13,
tel 08-667 55 98.
Besökstid 10.30—12.30.
Semesterstängt:
midsommar—1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Adressändring

*Använd postens adress-
ändringsblankett, som du
sänder till:*

Svenska
Numismatiska
Föreningen
Östermalmsgatan 81
114 50 STOCKHOLM

Numismatiska Institutionen

Måndagsseminarierna våren 1988
hålls kl. 18.30 (precis), som vanligt
på Sandhammsgatan 52 A,
Stockholm.

- 7/3 Sylloge Nummorum Graecorum. En presentation. Ulla Westermark.
- 14/3 Kyrkfynden och den medeltida myntcirkulationen i Sverige. Henrik Klackenborg.
- 21/3 Birger Jarl och hans myntning i Lödöse ca 1260—66. Kenneth Jonsson.
- 28/3 Tema Danmark. Presentation av aktuell dansk numismatisk litteratur. Nils-Uno Fornander och Brita Malmer.

Välkomna!
Brita Malmer

Plåtmyntfynd i Indien

Av Thomas Lautz, Köln

Vi kunde i SNT 1987:6, s 183, preliminärt berätta om fyndet i Madras av svenska plåtmynt. Här följer nu en mera utförlig redogörelse.

En stor del av den svenska kopparproduktionen blev under åren 1644 till 1769 utmyntad som plåtmynt. Dessa fungerade som betalningsmedel, kapitalplacering och – inte minst – som råmaterial. Som sådant blev stora mängder plåtmynt exporterade, nedsmälta och vidare bearbetade.

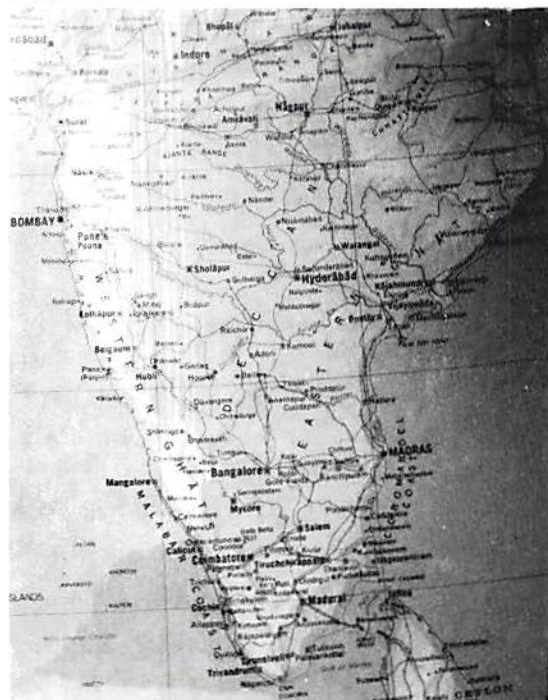
Efter demonetariseringen 1777 präglade myntverket i Avesta plåtmynt ända till 1809, förmodligen med gamla stämplor och gamla årtal. Man kan därför inte skilja dem från de plåtmynt som fram till 1769 producerades som mynt. Förmodligen var exportplåtmynten övervägande 4-daler-plåtar, eventuellt också 2-daler-plåtar. Dessa ca 3 resp 1,5 kg tunga, stämplade kopparstycken var fortfarande lätthan-

terliga, de var allmänt kända och behövde, genom sin standardiserade och garanterade vikt, inte vägas som råkoppar.

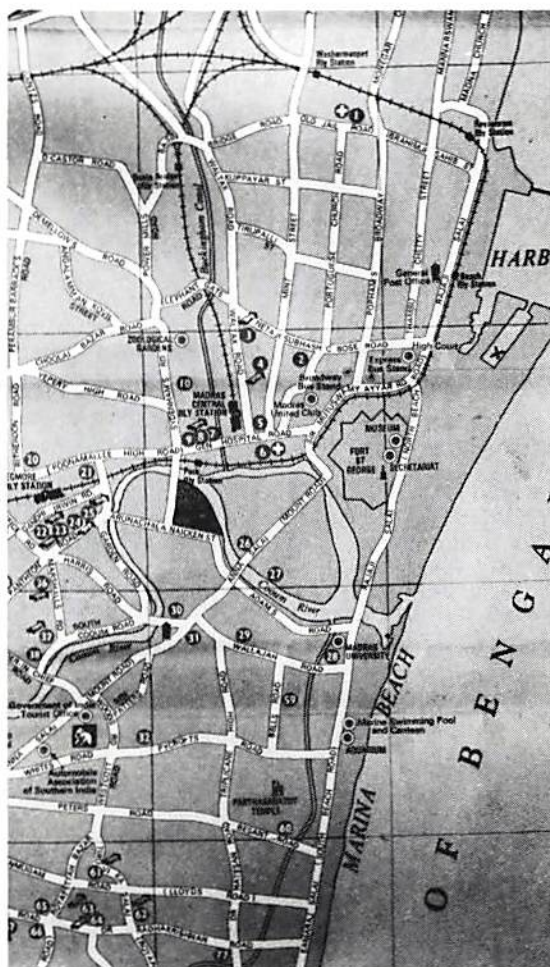
Mellan 1786 och 1809 blev över 12000 skeppund (å 136 kg) koppar omvandlade och exporterade som stämplade kopparstycken; det motsvarar mer än en 1/2 miljon st. plåtmynt om 4 daler. Till det kom ytterligare ca 3 miljoner daler, vil-

ka sedan 1777 låg som reserv i Riksbanken eller fram till 1798 återköptes från privatpersoner.

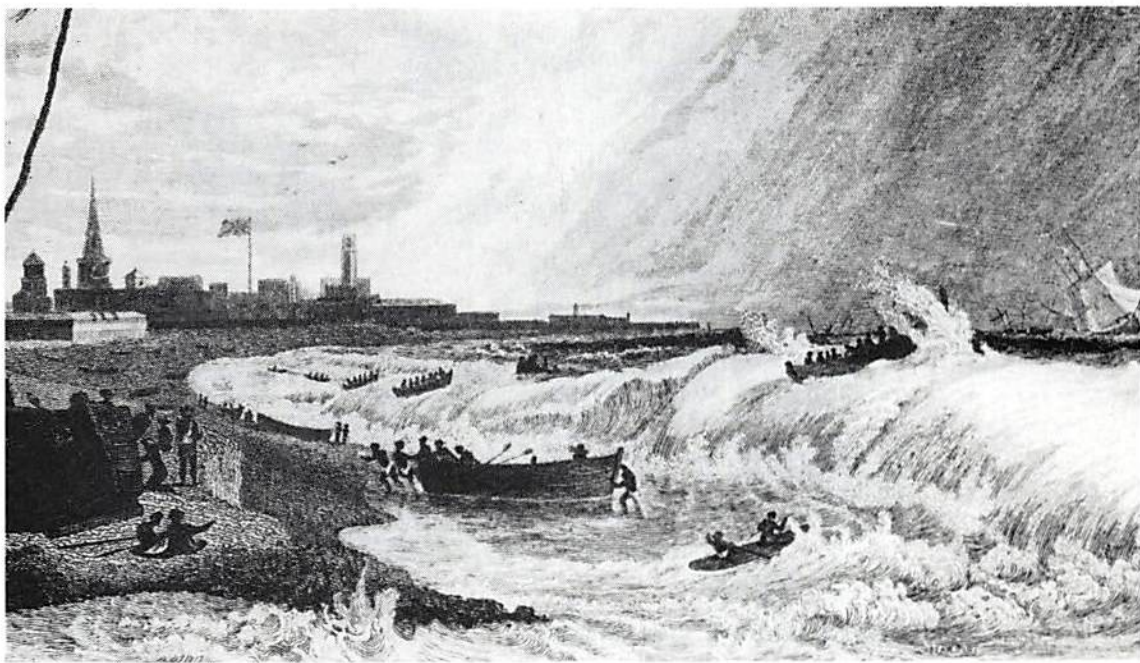
Sammanlagt blev alltså bara under de 35 åren 1777 till 1811 över 5 miljoner daler i form av stämplade kopparplåtar exporterade från Sverige. En större mängd sålde Sverige till det Dansk Asiatisk Kompagni, vilket bland annat upprätthöll handelsstationen Trankebar på Koromandelkusten (där de själva också präglade kopparmynt). Otvivelaktigt importerade också det nederländska Vereingte Ostindische Kompagnie och det brittiska East Indian Company de eftertraktade svenska kopparstyckena till sina kolonier. Kanske var de 34 plåtmynten funna vid Themsens mynning också avsedda för Östasien?

Karta över Indien med Madras vid östra kusten. Reprofoto F. Engström, KMK.

Detalj av karta över Madras med hamnen. Fyndplatsen utmärkt med x till vänster om "Harbour".

Svårigheten att lasta ur skeppen med småbåtar innan Madras fick en egen hamn framgår tydligt av detta kopparstick av I. G. Martini, Rudolstadt, år 1834.

I Bertel Tingströms arbete (*Plate Money*) har, utöver de nämnda 34 st, de få gjorda fynden utanför det svensk-finska resp. baltiska området förtecknats, vilka eventuellt kan ses som förolyckade koppartransporter:

6 plåtmynt utanför Köpenhamn (till 1739 resp 1749)

1 plåtmynt mellan Helsingborg och Helsingör (1747)

1 plåtmynt i Köpenhamns hamn (Fredrik I)

2 plåtmynt vid Orfordness, Suffolk, G. B. (1718)

1 plåtmynt vid Felixstowe, G. B. (1712)

1 plåtmynt i floden Seine, Frankrike (Fredrik I)

Något plåtmyntfynd från det utomeuropeiska området, inom kopparexportens målområde, var fram till nu inte känt. Eftersom man bara såg plåtmynten som ett råmaterial för vidare bearbetning och inte som kapitalplacering, vilken — som i Skandinavien — kunde grävas ner som en "skatt", blev de snabbt nedsmälta, och kanske också ompräglade till inhemska mynt.

I Madras, på den ostindiska Koromandelkusten, påträffades i december 1984, utan allmänhetens

eller vetenskapens kännedom, närmare 60 plåtmynt. Ett nederländskt företag hade vid denna tidpunkt fått i uppdrag att muddra upp den gamla hamnbassängen till 15 meters djup. Under detta arbete blev plåtmynten av en händelse hängande i en sugkorg. De var inte sammanbundna eller förpackade på annat sätt.

Tillsammans med plåtmynten blev också trärester uppsugna, vilka enligt den holländske "skepparens" åsikt utgjorde resterna av en liten träbåt. Han menar också att många fler plåtmynt med all säkerhet har blivit uppsugna men att de inte har fångats upp i korgen. De blev i så fall tippade i öppna havet tillsammans med den uppmuddrade sanden. Allt annat som i övrigt kan ha legat i hamnbassängen blev förstört vid muddrarbetet.

Fyndplatsen ligger i den södra halvan av den gamla östliga hamnbassängen. Fyndet har emellertid enligt min mening inget med själva hamnen att göra, och det av följande orsaker:

1. Madras hamn anlades först 1862 och slutfördes 1876. Efter 1811 känner man inte till någon större svensk kopparexport i form

av plåtmynt.

2. Man hittade rester av en liten båt tillsammans med "plåtarna". Eftersom skeppslasten inte kunde lossas vid en befintlig kaj utan måste föras i land med hjälp av mindre båtar är det osannolikt att det skulle ha med själva hamnen att göra.

Med säkerhet förlorades alltså lasten innan hamnen byggdes. Vid denna tid stannade skeppen ute på redden och lossades med hjälp av småbåtar. Redden blev 1830 beskriven som medelmåttig, på andra ställen heter det, att på vägen från skeppen till land förlorades mer last än på vägen från Europa till Koromandelkusten.

I *Allgemeine Welthistorie* av Johann Salomon Semmler (band 26, sid 253), tryckt 1764, står det om Madras: "Däremot måste ni nu betjäna er av Masoolas eller formlösa båtar med flat botten, vilka är fästade vid varandra med bast, eftersom sjön här är så orolig och vågorna faller in mot stranden...". Trots detta uppstod här vid Fort St George (byggt 1639) "nästan Batavia den rikaste europeiska hamnen i hela Indien".

Av fyndomständigheterna kan vi sluta oss till att kopparen var avsedd

En karta över Madras 1738 med strandlinjen. Någon egentlig hamn fanns inte vid denna tid. Fyndplatsen utmärkt med x.

för Madras, och stuvades om från skeppet till en liten båt som sjönk på väg till stranden. Havsströmmarna går i nord-sydlig riktning. Området kring Royapuram, norr om fyndplatsen, blev vid den här tidpunkten gradvis eroderat av havet, sedimenten avlagrades utanför Triplicane och Mylapore, söder om fyndplatsen. Vattendjupet var vid den 1862 byggda och 1901 förändrade hamnen mellan 8 och 9,6 m. Då vraket och plåtmynten varken stordes genom byggnation eller uppankring och liknande var de vid tiden för hamnbygget redan täckta av

sediment. Fynddjupet var alltså mellan 10 och 15 m, till vilket sistnämnda djup hamnen skulle utvidgas 1984.

Enligt den holländske skepparen rörde det sig vid fyndtillfället om ca 60 plåtmynt. Ungefär 25 plåtmynt beslagtogs av den indiske hamnmästaren och nedsmältes under tiden som kopparskrot. Vi känner varken till valörer eller årtal på dessa plåtmynt.

Om de övriga 35 plåtmynten är data kända. 29 stycken hamnade i Holland, där de såldes till samlare, 6 stycken beslagtogs av tullen i en

asiatisk transitflygplats.

Därmed föreligger för första gången data om en plåtmyntexport. Det rör sig om följande valörer och årtal (inom parentes de efter Tingströms beräkningar kända antalen):

2 daler SM

1680	1 ex (10)	Karl XI
1748	2 ex (40)	Fredrik I
1749	1 ex (51)	
1751	1 ex (21)	Adolf Fredrik

1753	6 ex (27)
1754	6 ex (19)
1755	2 ex (10)
1756	7 ex (42)

tillsammans 27 ex

4 daler SM

1729	1 ex (105)	Fredrik I
1734	2 ex (73)	
1746	2 ex (33)	
1756	1 ex (12)	Adolf Fredrik

1757 12 ex (16)
tillsammans 18 ex

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS MEDLEMSNÅL

kan rekquireras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Yngsta årtalet i fyndet: 4 daler s m 1757 (Adolf Fredrik). a. hela myntet, b. hörnstämpel, c. mittstämpel. Foto Lautz, Köln.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 10243 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Kvalitén på de 15 av mig undersökta plåtmynten var varierande. De är genomgående mer eller mindre korroderade i kanten, på några är mittenpartiet rätt väl bibehållet. Det verkar som om de, till dess att de påträffades, låg så trångt att de skyddade varandra så att bara kanten kunde korrodera ungefär 3 cm inåt. På ett av 4-daler-plåtmynten 1734 är framsidan mycket starkt korroderad, medan baksidans mittparti är väsentligt mycket bättre bibehållet. Detta mynt kan ha tjänat som översta "plåten" i en stapel.

Små plåtmynt på 1 och 1/2 daler saknas i fyndet; de var enligt samtida berättelser inte så populära för export.

Anmärkningsvärt är 2-daler-plåtmyntet från 1680. Det är präglad enligt en annan myntfot än de övriga plåtmynten; dess normala vikt var 2721 gram. Det kan vara så att detta tidiga plåtmynt blev likställt med 4-dalermynnten efter 1715, vilka med sina 3 023 gram endast var 10% tyngre. Dessa plåtmynt var 1757 sedan länge inte i omlopp som betalningsmedel i det svenska moderlandet. Det måste alltså höra till de plåtmynt som Riksbanken, efter 1777, sålt som koppar ur sina tillgångar. De senare plåtmynten, särskilt de efter 1753, kan, som nämns ovan, höra till de plåtmynt som tillverkades fram till 1809.

Mudderfartyget i Madras har givit oss en liten inblick i den svenska kopparexportens historia, samtidigt som man på denna plats förstört förutsättningarna för all vidare arkeologisk forskning. Mudderfartygets kapten anade det historiska men också det finansiella värdet hos plåtmynten och räddade en del. Hammästaren gjorde precis så som hans förfäder gjort för 200 år sedan: han lät smälta ned den beslagtagna resten. Förmodligen omarbetar nu flitiga händer den svenska kopparen till indiska souvenirer...

(Översättning Eva Wiséhn)

Anm. Till detta märkliga fynd kan nu alltså också läggas det sensationella och jättelika fyndet av mer än

2000 plåtmynt — med samma slutår — från Sydafrikas kust (se SNT 1987:8, s 228)

Red.

Den Kongelige Mynts i Kongsberg årsberetning 1986.

Verksamheten dominerades under första halvåret helt av verkets förestående 300-årsjubileum. Byggnader och lokaler rustades upp och den gamla matklockan vid myntverket ljuder nu åter ut över Kongsberg. Den 19–20 juni ägde högtidligheterna rum med besök av H. M. Konung Olav V.

Kort om utvecklingen:

Christian V undertecknade på

Dikt om carolinen — svar

I decembernumret framkastades frågan om vad som kunde åsyftas med versraden "Med Kungens (Karl XV:s) bild af Lea sken". Red. fick ett snabbt svar av en välkänd korresponderande ledamot; det återges här:

Den i tidningen framkastade frågan om Wallenbergsdiktens vers är, synes det mig, inte alldeles svår. Lea är givetvis Lea Ahlborn som grave-rat åtsidans bild av konungen, f ö samma bild som på dukaten; att den "sken" innebär endast att det nypräglade guldmyntet lyste av stämpelglans. Jag tycker nog att priset inte skall vara särskilt stort.

Ernst Nathorst-Böös

Ett pris har det i alla fall blivit. Ytterligare några svar — alla korrekta — har sedan inkommit.

Red.

**BLI MEDLEM I SNF –
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08/67 55 98
tisd–fred 10–13.**

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

Akershus Slott den 12 juni 1685 följande resolution:

"Oc som Vj allernaadigst haver resolveret at lade en sær Mynt ved Sølfverket indrette, at hvis Sølfposter der bliver vundet, på stedet kunde vord formyntet... saa haver J i lige maade med Henrich Schlanbusch at overlegge paa hvad maade dend nye Mynt paa Kongsberg med mindste bekostning kand indrettis..."

I april 1686 kom den nyttillträdande Berghauptmann Henrich Schlanbusch från Clausthal i Harz till Kongsberg. Förutsättningarna var goda — vattenkraft kunde man utvinna ur älven nära den plats på vilken silververket redan tidigare hade sin smältugn. Efter reparation av maskineriet kunde de första mynten lvereras redan i juli 1686. Myntverket ligger i dag fortfarande kvar på samma plats men de första hemmasidda maskinerna har bytts ut mot dagens snabba präglingsmaskiner.

Den bok, som Bjørn R Rønning fick i uppdrag av Norges Bank att skriva har kommit ut under titeln *Den Kongelige Mynt 1628–1686–1806*. (Den har anmälts i SNT.)

Med anledning av 300-årsjubileet släpptes 1986 ett jubileumsmynt ut, i stället för det ordinarie 5 kronor myntet. Några fakta:

valör: 5 kronor
metall: legering 75% 0235

nickel

diameter: 29,5 mm

vikt: 11,5 gr

rand: slät

inskrift: åtsidan: .DEN KONGELIGE MYNT. NORGE., frånsidan: JANUSHUVUD med omskrift: 1686. KONGSBERG. 1986. 5 KRONER. I fältet under Janushuvudet: Den Kongelige Mynts märke flankeras av myntdirektörens märke (K) och myntgravörens (H). (= Kolberg resp. Hansen.)
antal: 2.000.000 st

Ur innehålllet i årsberättelsen kan för övrigt bl a noteras:

att resultatet för 1986 — trots all annan verksamhet — visar rekord i antalet präglade mynt.

valör	myntproduktion 1986	mynt med årtalet 1986
10 kronor	28.747.000	29.060.950
5 kronor	2.320.000	2.350.640
(bara jubileums)		
1 krona	7.023.000	5.612.500
50 öre	3.303.000	4.178.000
10 öre	135.331.000	146.392.000
totalt:	176.724.000 (vikt 552.7 ton)	

att 1986 producerades 100.000 årtalsset

att produktionen av medaljer uppgick till 9.865 och märken till 364

att 1986 präglades 19 nya medaljer bl a

en till 300-årsjubileet i silver (925/1000; diameter 70 och 56 mm) samt i patinerad brons. Åtsidan visar den gamla rikssymbolen – hillebard-lejonet – och årtalet 1686. På frånsidan ser man Den Kongelige Mynts anläggning med Kongsbergs kyrka i bakgrunden. Åtsidan har gjorts av myntgravören Øivind Hansen, som under mer än 40 år satt sin prägel på norska mynt. Frånsidan har skapats av den nytillträdda formgivaren Ingrid Austlid Rise, som här har gjort sitt första arbete på Den Kgl. Mynt.

Ett annat prov på de nypräglade medaljerna är den över H.M. Kongens Garde – "Slottsvaktmedaljen" i patinerad brons (diameter 80 mm). På frånsidan ser man Gardets emblem och i nedre halvcirkeln flankeras det gamla gardesmärket av märkena för de fyra gardeskompanierna. Formgivare: Øivind Hansen.

En intressant tabell i årsberättelsen visar stamparnas livslängd, som är beroende av ett antal faktorer, bl a myntets design, stampens utformning och materialegenskaper samt ytbehandlingen av stampar och rondeller.

1977	390.526	slag
1978	387.116	"
1979	366.903	"
1980	379.279	"
1981	401.155	"
1982	340.439	"
1983	419.658	"
1984	518.501	"
1985	562.718	"
1986	599.880	"

Årsberättelsen ger också en intressant information om framtiden vid Myntet. Under 1986 har förberedelser vidtagits för att radikalt lägga om driften. Det gamla gjuteriet och valsverket skall läggas ned och nya maskiner skall anskaffas för de övriga delarna av produktionen.

GB

Kuriosapräglingar

Till Kommittén mot myntförfälskningar (adress som SNF/SNT) inkom ett "mynt" för bedömning, vilket ingår i en serie om ettöringar av den typ som infördes under Karl XI 1665. Åtsidorna på denna serie är lika bortsett från att de har Karl X Gustavs, Karl XI:s respektive Karl XII:s ordningssiffra i centrum. Detsamma gäller frånsidan, där endast årtalsciffran skiljer, 1659, 1694 respektive 1698. Myntmästarmärket nedtill på frånsidan står för Anders Strømmer, vilken var myntmästare mellan åren 1684–99. Dessutom finns även en kuriosaprägling av en Gustav III:s 1/24 riksdaler som möjligen hör till samma serie.

Vissa tecken tyder på att dessa tillverkades i slutet av 1800-talet av Hallbergs i Stockholm för att användas såsom myntimitationer i skedar, pokaler och andra silverarbeten.

Om någon har annan eller ytterligare information om dessa kuriosamynt så meddela vänligen tidningens redaktion.

Anders Frösell

LEVETID FOR PREGESTEMPLER

	Antall stemplar benyttet	Antall mynt preget gode + vrak	Antall pregeslag pr. stempel par	Antall pregeslag pr. stempel par	Maks. antall pregeslag pr. stempel par 1986
			middelverdi pr valör 1986	høyeste middelverdi oppnådd tidligere	
10 kronor -- myntsett ordinær prod.	4 87	125 650 27 302 722	62 825 627 648	111 300 (1985) 647 450 1985	1 806 420
5 kronor -- myntsett ordinær prod.	31 18	267 629 2 266 347	17 266 251 816	78 876 1982 604 122 (1983)	448 134
1 kronor -- myntsett ordinær prod.	6 16	142 109 5 493 724	47 368 686 714	213 727 (1985) 771 880 (1985)	1 347 659
50 öre -- myntsett ordinær prod.	6 10	146 019 4 087 470	48 672 817 494	200 000 (1985) 710 530 (1985)	1 167 433
10 öre -- myntsett ordinær prod.	10 456	231 990 136 914 800	46 398 600 502	200 000 (1985) 571 228 (1984)	3 619 875
SUM myntsett ordinær prod.	57 587	913 397 176 065 063	32 048 599 880	97 975 (1985) 562 718 (1985)	

Kuriosapräglingar från 1800-talet.

Globpiastern slogs mellan 1732 och 1772. Mexiko producerade mer än 441 miljoner av dessa välkända mynt med Spaniens vapen på åtsidan och två jordglober mellan pelare på fränsidan. Det var denna piaster som danskarna kopierade 1771 och 1776 för sin ostindiska handel. (Fig. 2.) Det finns globpiastrar med Filip V:s (1724–46), Ferdinand VI:s (1746–59) och Karl III:s (1759–88) namn. De

Fig. 2. Dansk piaster 1771.

a

b

c

d

e

f

Fig. 3. Bystpiastrar a) Karl III 1759–88, b) Karl IV 1788–1808 med Karl III:s bild, shopmarkad, c) Karl IV med kronkontramarkering för St Barthélemy, d) Ferdinand VII 1808–33, e) Karl IV kontramarkerad med George III, f) Bystpiasterns fränsida.

håller 916,6 tusendelar finsilver och väger 27,073 gram.

Bystpiastrarna präglades mellan 1772 och 1825 (Fig. 3.). De fick en lägre silverhalt på 902,7 tusendelar men vikten är densamma som hos globpiastern. Bara i Mexiko tillverkades över 822 miljoner bystpiastrar. Antingen Karl III (1759–88), Karl IV (1788–1808) eller Ferdinand VII (1808–33) pryder med sitt porträtt dessa mynts åtsida.

Fränsidan upptas av spanska riksvapnet mellan två pelare.

Det finns många varianter av båda slagen av piastrar. För studium härav hänvisas till speciallitteratur. En kuriositet kan vara värd att nämnas. De första mynten efter tronskiftena 1788 och 1808 har den avlidne monarkens porträtt men efterträdarens namn i omskriften. (Fig. 3 b.) Det tog sin tid innan den nye kungens utseende blev känt i

provinserna.

Trots de mängder piastrar som präglades led man nästan ständigt av myntbrist på St Barthélemy. Även under de "goda tiderna" fram till omkring 1830 var det svårt att fylla behovet. Svenska Västindiska Kompaniets (1786–1805) agenter skrev upprepade gånger till Stockholm och begärde piastrar. Mynigheterna på St Barthélemy försökte genom olika åtgärder klara av

dessa svårigheter. Flera proklamationer med mer eller mindre god effekt utfärdades för att reglera myntväsendet.

Från kolonin skickades då och då till moderlandet remissor som bestod av växlar, guldmynt eller piastrar. En intressant försändelse från firman Röhl & Hansen daterad den 12 juli 1791 innehåller 140 stycken "Spanska Sjövattens Dallar" det vill säga "af Sjöwatn skadade". Kompaniet vidarebefordrade dessa till myntverket och i journalen för december 1791 redovisas från Rikens Ständers Banco att "Herrar Röhl & Hansen insänt Piastrar som af Sjöwatten blifwit skadade, och härstädes ommyntade". I en del svenska riksdallar från 1791 kanske det finns silver från dessa piastrar.

Den spanska piastern var det verkliga världsmyntet. Handeln på Ostindien slukade massor av piastrar. Svenska ostindiska kompaniets fartyg fick lägga till i Cadiz och lasta piastrar, innan färden fortsattes till Kanton. Detta gällde alla ostindiska kompanier och betydde stora inkomster för spanska kronan. Visserligen gjorde Danmark 1771 och 1776 samt Preussen 1751 sina egna ostindiska piastrar men de har blott kuriositetsintresse i sammanhanget.

I Kina cirkulerade de spanska piasterna in i vår tid. De blev ofta "shopmarked" det vill säga försedda med kinesiska karaktärer. (Fig. 3 b.) Det var kinesiska handelsmäns sätt att garantera äktheten. Piastern avlöstes i Kina så småningom av den mexikanska dollarn som höll samma halt och vikt.

Överallt ägde den spanska piastern förtroende. I England och dess många kolonier utnyttjades den som myntämne och utsattes för kontramarkering eller överprägling. Ett populärt exempel är de engelska kontramarkeringarna 1797–1804 med George III:s bild.

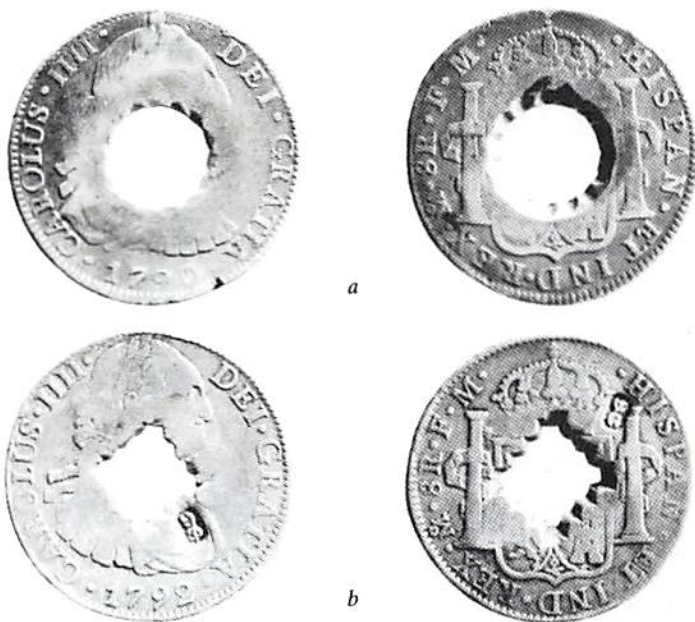

Fig. 4. "Holey dollars" a) Dominica ca 1798, b) Guadeloupe ca 1811.

Fig. 5. Brittisk Bank-dollar 1804.

Fig. 6. "Svensk piaster."

Den finns i två varianter och placeras ovanpå Karl IV:s porträtt. Dessa gav upphov till folkhumorns bekanta vers:

"The bank to make their Spanish dollar pass stamped the head of a fool on the head of an ass."

Ingen av monarkerna ansågs ju särskilt klipsk, Georg III dessutom tidvis sinnessjuk. (Fig. 3 e.)

Kontramarkeringar på och styckning av den spanska piastern förekom på många håll. I Västindien var detta särskilt allmänt. Dominica, Guadeloupe, Jamaica, Martinique och Trinidad m fl visar rikhaltiga prov på märkliga ting i dessa avseenden. (Fig. 4.)

Här avbildas också en piaster 1804 kontramarkerad med en krona för St Barthélemy (Fig. 3 c). Kronan är av typ 12 i Ahlström-Almer-Jonsson: Sveriges besittningmynt, Stockholm 1980. Detta exemplar ägs av Kungl. Myntkabinetet. Dessförinnan förekommer det 1915 på en av T. G. Appelgrens auktioner och efter 1922 i Axel Lagermans samling som såldes i Amsterdam. Slutligen återfinns detta mynt i förteckningen 1936 över Sven Svenssons samling. Tyvärr har på senare år visst tvivel uppstått om denna kontramarkerings äkthet. Något dokumentärt stöd finns för närvarande varken för eller emot. Man får hoppas att visshet skall kunna nås, inom en ej alltför avlägsen framtid.

Överpräglingar förekommer även. Bland de mest bekanta är den brittiska bankdollarn 1804 och 2 rupees samt 1/2 pagoda från Madras 1811 (Fig. 5).

De spanska piasterna har också en del makabra poänger. I Barbareskstaterna fordrades dylika som lösen för tillfångatagna europeer. I Egypten, där liksom i det osmanska riket överhuvudtaget myntförhållandena var tämligen kaotiska, hade de spanska piasterna det största köpvärdet ända in på 1830-talet. För att hindra spekulationer utfärdades i juni 1833 en förordning som stadgade att den spanska piastern skulle vara värd 15 turkiska piastrar. Den, som utgav eller mottog den till mer eller mindre värde, skulle få näsan avskuren och dessutom tvingas att äta upp den.

Då Spanien förlorade sina latinamerikanska besittningar på 1820-talet präglades inga fler spanska piastrar. På St Barthélemy ersattes de med mexikanska och andra fria republikers pesomynt.

En lustighet som egentligen inte alls hör till detta ämne tas med i alla fall och får bli avslutning. När man i dag säger "piaster" tänker väl de flesta på Främre Orienten. Så var det inte för omkring hundra år sedan. Då hade ännu ordet "piaster" en "värdefull" klang. På detta tyder den skämtsamma benämningen "svensk piaster" på Oskar I:s pampiga kopparmynt 4 skilling banco. (Fig. 6.)

Foto:

Nils Lagergren, ATA: Fig. 1 b), c), 3 a), c), d), f)

Bengt A. Lundberg, ATA: Fig. 1 a), d), e), 2, 3 b), e), 4, 6.

B. Ahlströms Mynthandel, Stockholm: Fig. 5.

Gamla och nya psalmer

har varit ett tvisteämne långt innan vår nya psalmbok under livligt debatterande antogs av kyrkomötet och stadfästes av regeringen.

Jesper Svedberg (1653—1735), psalmdiktaren och biskopen i Skara, var en mångsidigt begåvad man, som bl a arbetade med en ny bibelöversättning efter grundtexterna — dock avisad av det ortodoxa prästerskapet — och var medlem av 1691 års psalmbokskommitté, vars resultat (1694) kom att innehålla alltför många nyheter (Svedberg blev t o m anklagad för "kätter"). Den indrogs därför, ehuru den egendomligt nog fick användas i Nya Sverige, dvs bland de svenskar som stannat kvar i den sedan länge förlorade kolonin i Delaware, vars 350-årsminne nu firas. Vad det gällde de gamla psalmerna hade Svedberg dock en mera pietetsfull inställning än våra dagars kommitterade. Han yttrade om dessa:

"De gamla psalmerna anser jag för rådligast att icke mycket röra

vid. De förekomma mig såsom gamla ducater och riksdalrar, som väl äro rätt präglade, ojemna och oansenliga, men av fin metall och halt. Vid de nyare brukar jag större frihet och dristighet".

Ätminstone vad beträffar dukaterna måste Svedberg ha syftat på utländska dylika, eftersom denna myntsort var ganska ny i Sverige. Även bland riksdalrarna — som bekant slogs en dylik bara en gång, 1676, under Svedbergs vän och beskyddare, Karl XI — dominerade de utländska, vilket framgår av sammansättningen i de fåtaliga fynden i vårt land.

LLt

Jesper Svedberg. Medalj av L. P. Lundgren, slagen 1852 för Svenska Akademiens. Silver. Kungl. Myntkabinetet. Foto Bengt A. Lundberg, Raå/Shmm.

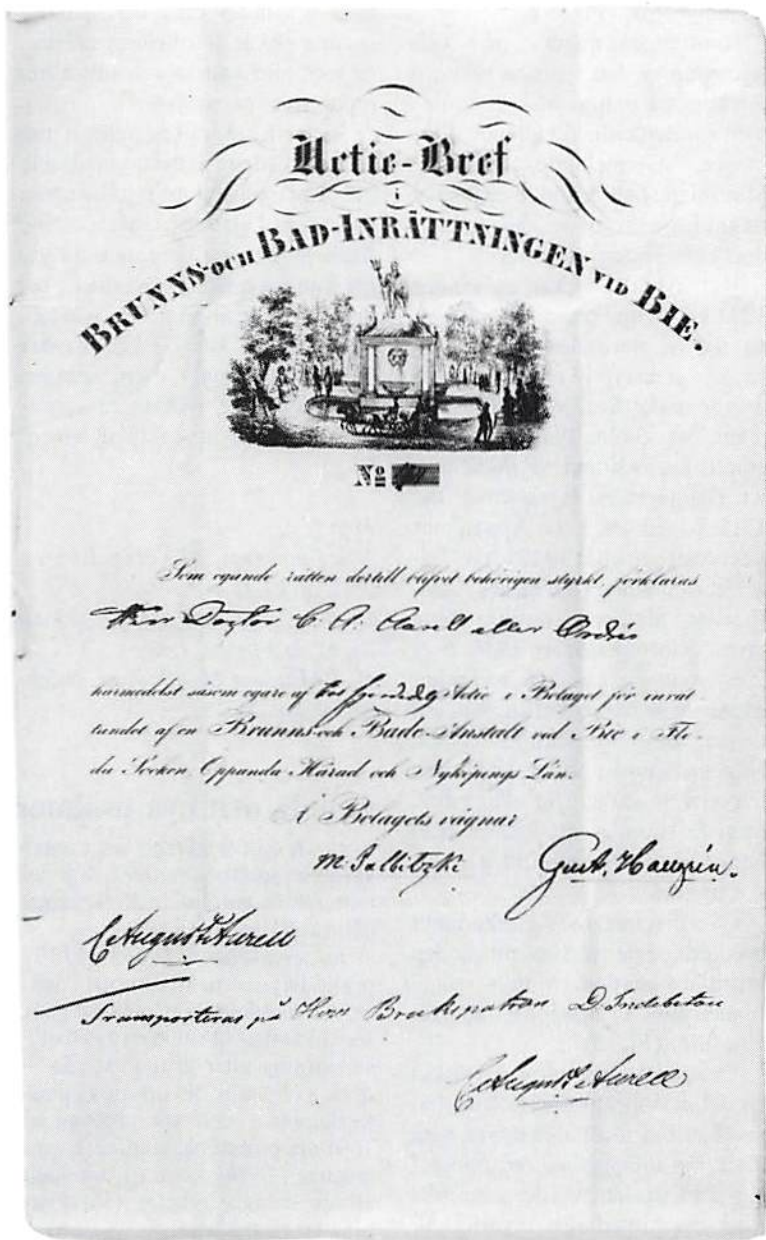

Aktiebrev från brunnar och bad

Av Ian Wiséhn

En trevlig kategori aktiebrev är de som har anknytning till svenska brunnar och bad. I Kungl. Myntkabinettets samlingar finns aktiebrev från ett tjugotal sådana anläggningar. Många av dessa aktiebrev saknar bildmotiv medan andra visar byggnader och företeelser som ofta kan ge oss värdefulla kulturhistoriska uppgifter. Här nedan beskrives tre aktiebrev som alla har intressanta vignetter.

Brunns- och Bad-Inrättningen vid Brie, även kallad Augustenbad, ligger ca 21 km från Katrineholm. Den började anläggas av ett aktiebolag 1843, med Dr. C. A. Aurell (provinsialläkare i Vingåkers distrikt) som verkställande styresman. Ett fjärdedels mantal Brie inköptes av bolaget; ett mindre badhus samt logementsbyggnad, det s k *Paradiset*, uppfördes. Aktiekapitalet var mycket obetydligt. Kommunikationerna utgjorde de största svårigheterna, eftersom de närmaste stationerna var Torshälla och Kungsör, vilka stod i ångbåtsförbindelse med Stockholm. Dr Aurell blev anstaltens förste läkare och styresman under aktiebolagets tre första år. Aurell drog sig snart tillbaka från intendentbefattningen men fortsatte att under följande år vara anstaltens läkare. Genom köp överflyttades ägandet av bolaget på två enskilda aktieägare, baronerna Carl Carlsson Bonde och Knut Philip Bonde, vilka utvidgade anstalten, uppbyggde ett nytt badhus och gjorde flera nya anläggningar. Detta skedde mot slutet av 1840-talet. De nya ägarna insåg snart företagens stora vansklighet, som hade sin grund dels i ogynnsamma kommunikationer, dels i svårigheten för en så föga besökt badort att kunna uppehålla läkarvården. Baronerna Bonde sålde 1853 badanstalten till Dr P. A. Levin som genom hårt arbete och entusiasm lyckades mycket bättre än sina företrädare. Lyckosamt för Brie blev också öppnandet av sydvästra stambanan. Sonen Dr Adolf Astley Levin blev 1888 ägare till Brie. Astley Levin (1852—1931)

Aktiebrev från brunns- och badinrättningen vid Brie, 1843. Foto Gunnel Jansson, RAÄ/SHMM-T.

var en mycket kunnig myntsamlare och kom i denna kapacitet att skriva följande arbeten: *Beskrifning af Johan III:s mynt*, Numismatiska Meddelanden XI, 1887; *En samling Linnémedaljer. Demonstrerade å Sv. Linnésällskapets sammanträde den 8 dec. 1922*, Svenska Linnésällskapets årskrift VI, 1923,

s. 54—60; *Förteckning å svenska mynt, sedlar, kongl. och enskilda medaljer och polletter, spelpenningar samt numismatisk litteratur samlade af... 1863—1893*, Stockholm 1894.

Tillsammans utgjordes Levins samling av 7 777 föremål. Till allas förvåning sålde Levin sin samling i

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:
Ingång Narvavägen (hörnet
Linnégatan) 2 tr,
Stockholm

Tillfälliga utställningar:
"Antika mynt med andra ögon" visas
tv på Länsmuseum i Kalmar.

Ring i övrigt
telefon 08-783 94 00 för
programinformation.

Museet:

Tisdag—söndag 11—16

Måndag stängt

Besökstid: tisdag 13—16

ingång Narvavägen

Besöksadress (efter

överenskommelse

om tid per telefon):

Storgatan 41

Postadress: Box 5405,

114 84 Stockholm

Tel: 08-783 94 00

Mitt i City

PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottningg. 19, Box 16245

103 25 STOCKHOLM

Tel 08-21 12 10

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar

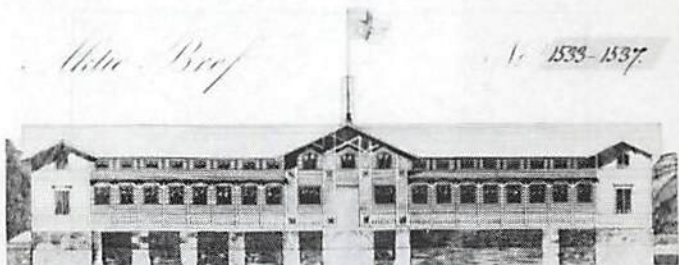
Betalar bra för sedlar

före 1930

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

Tel 08/11 08 07

UTI

NORRTELGENYA BADHUS BOLAG.

*Handskrifvat brev från år 1865. Utöver en Fingerring, Nöjeskort, med tillhörande
Cirkulär, utgöfva till Norrtälje angående Norrtälje Nya Badhus Bolag
samtliga handlingar meddelat detta äppan brev försäkrad om det behöfvet i Betaget för
en med samvunde 1865. — till Post samvunde meddelat i det hets med de rättig
heter och skyldigheter Betagets Cirkulären stadgare. Med detta utskrif följande
aktiebrevskopier för åren 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 2681, 2682, 2683, 2684, 2685, 2686, 2687, 2688, 2689, 2690, 2691, 2692, 2693, 2694, 2695, 2696, 2697, 2698, 2699, 2700, 2701, 2702, 2703, 2704, 2705, 2706, 2707, 2708, 2709, 2710, 2711, 2712, 2713, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719, 2720, 2721, 2722, 2723, 2724, 2725, 2726, 2727, 2728, 2729, 2730, 2731, 2732, 2733, 2734, 2735, 2736, 2737, 2738, 2739, 2740, 2741, 2742, 2743, 2744, 2745, 2746, 2747, 2748, 2749, 2750, 2751, 2752, 2753, 2754, 2755, 2756, 2757, 2758, 2759, 2760, 2761, 2762, 2763, 2764, 2765, 2766, 2767, 2768, 2769, 2770, 2771, 2772, 2773, 2774, 2775, 2776, 2777, 2778, 2779, 2780, 2781, 2782, 2783, 2784, 2785, 2786, 2787, 2788, 2789, 2790, 2791, 2792, 2793, 2794, 2795, 2796, 2797, 2798, 2799, 2800, 2801, 2802, 2803, 2804, 2805, 2806, 2807, 2808, 2809, 2810, 2811, 2812, 2813, 2814, 2815, 2816, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821, 2822, 2823, 2824, 2825, 2826, 2827, 2828, 2829, 2830, 2831, 2832, 2833, 2834, 2835, 2836, 2837, 2838, 2839, 2840, 2841, 2842, 2843, 2844, 2845, 2846, 2847, 2848, 2849, 2850, 2851, 2852, 2853, 2854, 2855, 2856, 2857, 2858, 2859, 2860, 2861, 2862, 2863, 2864, 2865, 2866, 2867, 2868, 2869, 2870, 2871, 2872, 2873, 2874, 2875, 2876, 2877, 2878, 2879, 2880, 2881, 2882, 2883, 2884, 2885, 2886, 2887, 2888, 2889, 2890, 2891, 2892, 2893, 2894, 2895, 2896, 2897, 2898, 2899, 2900, 2901, 2902, 2903, 2904, 2905, 2906, 2907, 2908, 2909, 2910, 2911, 2912, 2913, 2914, 2915, 2916, 2917, 2918, 2919, 2920, 2921, 2922, 2923, 2924, 2925, 2926, 2927, 2928, 2929, 2930, 2931, 2932, 2933, 2934, 2935, 2936, 2937, 2938, 2939, 2940, 2941, 2942, 2943, 2944, 2945, 2946, 2947, 2948, 2949, 2950, 2951, 2952, 2953, 2954, 2955, 2956, 2957, 2958, 2959, 2960, 2961, 2962, 2963, 2964, 2965, 2966, 2967, 2968, 2969, 2970, 2971, 2972, 2973, 2974, 2975, 2976, 2977, 2978, 2979, 2980, 2981, 2982, 2983, 2984, 2985, 2986, 2987, 2988, 2989, 2990, 2991, 2992, 2993, 2994, 2995, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3003, 3004, 3005, 3006, 3007, 3008, 3009, 3010, 3011, 3012, 3013, 3014, 3015, 3016, 3017, 3018, 3019, 3020, 3021, 3022, 3023, 3024, 3025, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3035, 3036, 3037, 3038, 3039, 3040, 3041, 3042, 3043, 3044, 3045, 3046, 3047, 3048, 3049, 3050, 3051, 3052, 3053, 3054, 3055, 3056, 3057, 3058, 3059, 3060, 3061, 3062, 3063, 3064, 3065, 3066, 3067, 3068, 3069, 3070, 3071, 3072, 3073, 3074, 3075, 3076, 3077, 3078, 3079, 3080, 3081, 3082, 3083, 3084, 3085, 3086, 3087, 3088, 3089, 3090, 3091, 3092, 3093, 3094, 3095, 3096, 3097, 3098, 3099, 3100, 3101, 3102, 3103, 3104, 3105, 3106, 3107, 3108, 3109, 3110, 3111, 3112, 3113, 3114, 3115, 3116, 3117, 3118, 3119, 3120, 3121, 3122, 3123, 3124, 3125, 3126, 3127, 3128, 3129, 3130, 3131, 3132, 3133, 3134, 3135, 3136, 3137, 3138, 3139, 3140, 3141, 3142, 3143, 3144, 3145, 3146, 3147, 3148, 3149, 3150, 3151, 3152, 3153, 3154, 3155, 3156, 3157, 3158, 3159, 3160, 3161, 3162, 3163, 3164, 3165, 3166, 3167, 3168, 3169, 3170, 3171, 3172, 3173, 3174, 3175, 3176, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3202, 3203, 3204, 3205, 3206, 3207, 3208, 3209, 3210, 3211, 3212, 3213, 3214, 3215, 3216, 3217, 3218, 3219, 3220, 3221, 3222, 3223, 3224, 3225, 3226, 3227, 3228, 3229, 3230, 3231, 3232, 3233, 3234, 3235, 3236, 3237, 3238, 3239, 3240, 3241, 3242, 3243, 3244, 3245, 3246, 3247, 3248, 3249, 3250, 3251, 3252, 3253, 3254, 3255, 3256, 3257, 3258, 3259, 3260, 3261, 3262, 3263, 3264, 3265, 3266, 3267, 3268, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275, 3276, 3277, 3278, 3279, 3280, 3281, 3282, 3283, 3284, 3285, 3286, 3287, 3288, 3289, 3290, 3291, 3292, 3293, 3294, 3295, 3296, 3297, 3298, 3299, 3300, 3301, 3302, 3303, 3304, 3305, 3306, 3307, 3308, 3309, 3310, 3311, 3312, 3313, 3314, 3315, 3316, 3317, 3318, 3319, 3320, 3321, 3322, 3323, 3324, 3325, 3326, 3327, 3328, 3329, 3330, 3331, 3332, 3333, 3334, 3335, 3336, 3337, 3338, 3339, 3340, 3341, 3342, 3343, 3344, 3345, 3346, 3347, 3348, 3349, 3350, 3351, 3352, 3353, 3354, 3355, 3356, 3357, 3358, 3359, 3360, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3395, 3396, 3397, 3398, 3399, 3400, 3401, 3402, 3403, 3404, 3405, 3406, 3407, 3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3418, 3419, 3420, 3421, 3422, 3423, 3424, 3425, 3426, 3427, 3428, 3429, 3430, 3431, 3432, 3433, 3434, 3435, 3436, 3437, 3438, 3439, 3440, 3441, 3442, 3443, 3444, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3466, 3467, 3468, 3469, 3470, 3471, 3472, 3473, 3474, 3475, 3476, 3477, 3478, 3479, 3480, 3481, 3482, 3483, 3484, 3485, 3486, 3487, 3488, 3489, 3490, 3491, 3492, 3493, 3494, 3495, 3496, 3497, 3498, 3499, 3500, 3501, 3502, 3503, 3504, 3505, 3506, 3507, 3508, 3509, 3510, 3511, 3512, 3513, 3514, 3515, 3516, 3517, 3518, 3519, 3520, 3521, 3522, 3523, 3524, 3525, 3526, 3527, 3528, 3529, 3530, 3531, 3532, 3533, 3534, 3535, 3536, 3537, 3538, 3539, 3540, 3541, 3542, 3543, 3544, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3555, 3556, 3557, 3558, 3559, 3560, 3561, 3562, 3563, 3564, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3571, 3572, 3573, 3574, 3575, 3576, 3577, 3578, 3579, 3580, 3581, 3582, 3583, 3584, 3585, 3586, 3587, 3588, 3589, 3590, 3591, 3592, 3593, 3594, 3595, 3596, 3597, 3598, 3599, 3600, 3601, 3602, 3603, 3604, 3605, 3606, 3607, 3608, 3609, 3610, 3611, 3612, 3613, 3614, 3615, 3616, 3617, 3618, 3619, 3620, 3621, 3622, 3623, 3624, 3625, 3626, 3627, 362*

Riksgäldskontoret till finansdepartementet

Riksdagen har nu gett klartecken för riksgäldskontorets överflyttning från riksdagen till regeringen. Om beslutet står sig efter nästa års val blir riksgäldskontoret en myndighet under finansdepartementet från och med 1 juli 1989. (Se SNT 1987:6 sid 190)

Riksgäldskontoret inrättades 1789 för att förvalta statens skuld och ta upp nya lån åt staten. Riksdagen hade på den tiden ingen kontroll över statens utgifter och inkomster. Genom att riksgäldskontoret blev en myndighet under riksdagen fick denna i alla fall inflytande över statens finanser.

I dag är situationen helt annorlunda. Riksdagen har full kontroll över finansmakten. I takt med att statsskulden blivit allt större har i stället behovet av en samordning av statsupplåningen med den övriga finanspolitiken ökat. (Prop 1986/87:143.)

Enigheten inom riksdagen om att riksgäldskontoret bör bli en myndighet under regeringen (finansdepartementet) var också stor. Endast centern argumenterade för att riksgäldskontoret även i fortsättningen borde vara en myndighet direkt under riksdagen.

Omorganisationen kräver ändringar både i regeringsformen och i riksdagsordningens huvudbestämmelser. Ett beslut om sådana ändringar måste fattas två gånger av riksdagen, med ett allmänt val emellan de två besluten.

Riksdagen måste alltså uppge sitt beslut hösten 1988 om omorganisationen skall kunna genomföras.

Regeringens proposition innehöll även ett förslag till ny riksbankslag. (Se SNT 1986:6 sid 147)

Det innebär bland annat att regeringens från och med 1 januari 1989 inte längre skall utse ordförande i riksdagsfullmäktige. Ordförande skall i stället utses av de fullmäktige riksdagen väljer.

Även detta förslag kräver ändringar i regeringsformen och riksdagsordningens huvudbestämmelser.

Det sakliga innehållet i regeringens proposition skall diskuteras inom riksdagens finansutskott. Riksdagen får ta ställning till dess rekommendationer hösten 1988, samtidigt som riksdagen fattar sitt andra beslut om de föreslagna ändringarna i regeringsformen och riksdagsordningen.

På en punkt har dock regeringens förslag redan förverkligats. Riksbanken kan numera ställa så kallade kassakrav inte bara på banker, utan även på försäkringsbolag, AP-fonden, lokala föreningsbanker, kreditaktiebolag, finansbolag, fondkommissionärsbolag och hypoteksföreningar (FiU 1986/

87:28). Genom att höja kassakravet kan riksbanken påverka marknadsrörelserna uppåt och tvärtom.

Kassakravet återfinns tills vidare i den kreditpolitiska lagen, men skall föras över till riksbankslagen, när denna träder i kraft. Detta kan på sikt leda till att diskontot avskaffas.

TS

FRÅGE- SPALTEN

Någon gång händer det att vi saknar material. Vi tar därför denna gång med en gammal fråga, som ingen läsare numera i livet kan ha ställt. Den är nämligen ur dagspressen för 1858 (Wedbergs klippsamling, ATA).

Fråga:

Figuren härunder föreställer ett mynt från tiden för westfaliska freden. Hvad har käppryttaren att skaffa med westfaliska freden?

Svar:

Nürnberg-käppryttaren
Silfverklippning från år 1650, värd 10 krz.

Historisk förklaring.

Då westfaliska fredens exekutionsrecess hade kommit till stånd, började man äfven i Nürnberg fira freden med stora festligheter. Men vid dessas slut utbredde en upptågsmakare det ryktet bland gatpojkarne, att kejsrerliga principalkommissarien, hertigen av Amalfi, Octavius Piccolomini, umginges med den idéen, att dagen derpå (en söndag) utdela en "fredspenning" åt alla gossar, som ridande på käpphästar

infunno sig framför hans boning. Ryktet utbredde sig med blixstens snabbhet genom staden och förnams öfverallt med största glädje. Dagen derpå kom också mycket ordentligt ett stort antal af detta lätta kavalleri, deladt i sqvadroner, till hertigens palats vid Vintorget. Hertigen, som undrade hvad det var för oväsen på gatan, tittade ut genom ett fönster och lät öfverraskad af den sällsamma anblicken, fråga hvad de ville och hvad orsaken var till denna uppvaktning. Då anledningen blifvit tillkännagifven och hertigen skrattat sig nära förderfvad åt det puts man velat spela honom, lät han tillsäga gossarne att på samma sätt komma tillbaka åtta dagar derefter, då de skulle få se följden. Under tiden hade hertigen låtit prägla en hel mängd silfvermynt af det utseende, som teckningen i nr. 2 visar, och tillställde hvar och en af gossarne ett exemplar deraf till åminnelse af detta upptåg. Under högljudt jubel redo gossarne åter hem. Många af dessa minnespenningar förgylldes och öglades, och månget exemplar torde kanske ännu finnas kvar.

Redaktionen ber nu alla trogna läsare om en kommentar. Vad anser man i dag om denna "minnesklippning"?

Numismatiska Föreningen i Åbo

har valt professor Brita Malmer till hedersledamot och museidirektör Lars O. Lagerqvist till korresponderande ledamot.

SNT:s redaktion gratulerar.

Kungl. Myntkabinetets

utställning över Axel Wallenbergs medaljkonst med Tamás Sárkány och Thom Braunerhielm som ansvariga öppnas i maj. Den utgör en hyllning till den svenska medaljkonstens nestor, som fyller 90 år i maj.

Vikingatida silverskatt från Sälle i Fröjel socken, Gotland

Från vikingatiden känner vi på Gotland omkring 700 fynd av ädelmetall, framför allt silver. Ca 400 av fynden innehåller fem eller fler föremål. Gotland intar i sammanhanget en särställning världen över. Märkligt nog verkar denna speciella silverkälla närmast ousinlig. Nästan varje år kommer ett nytt tillskott till detta imponerande antal.

De flesta ädelmetallfynden har påträffats vid olika åkerarbeten men många gånger är sätten att upptäcka dem betydligt mer originella. Vad sägs t ex om att stoppa handen i ett kaninhål och få handen full av arabiska silvermynt eller att kratta ut nytt grus på körvägen hemma och få krattan full av guldringar eller att hitta blänkande silvermynt mellan rötterna i en rotvälta i skogen efter en våldsamt storm?

Vid Sälle i Fröjel sn på västra Gotland skulle Erling Malmros och Birgitta Ahlqvist i augusti i år gräva

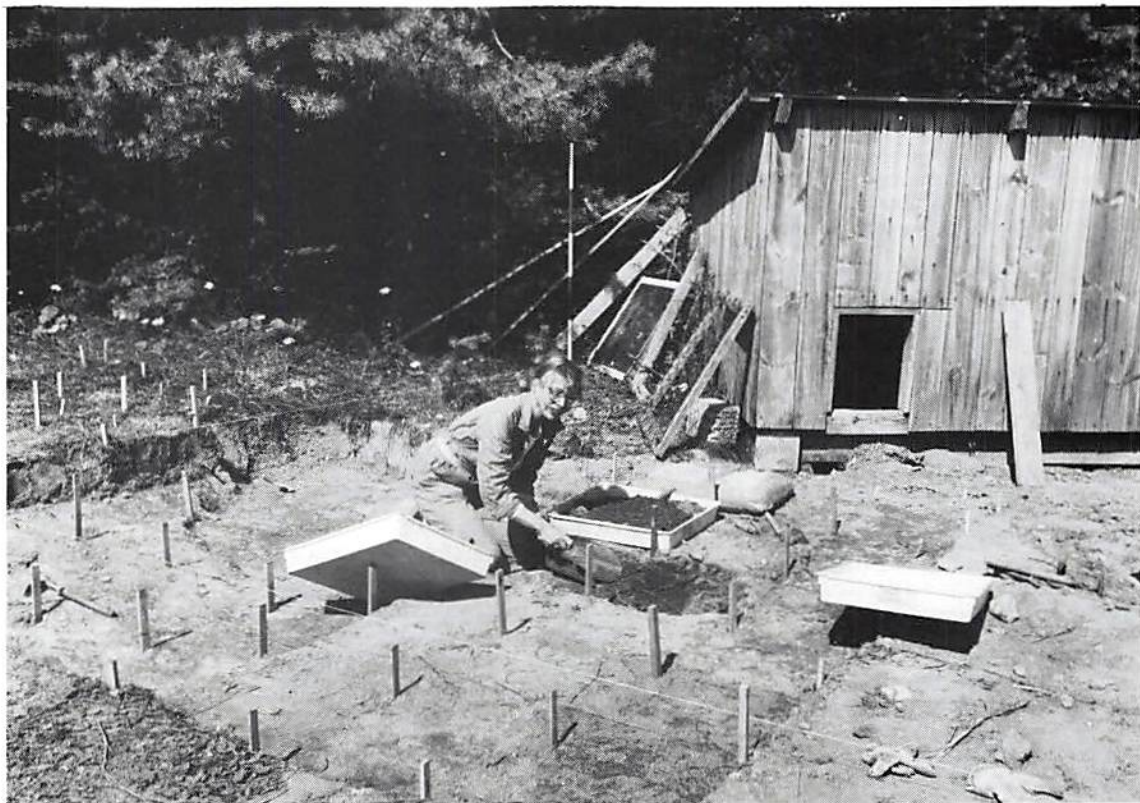
en liten damm åt sina kalkoner. Kalkonerna hade man i en liten hage bakom det nybyggda huset, som man hade låtit uppföra i en mindre, igenlagd åker. Erling började gräva och helt plötsligt upptäckte han hur en skur av silvermynt föll från torven som han hade på spaden. Vid närmare undersökning av jorden, som han just hade grävt upp, hittades ett par hundra silvermynt och ett stort antal bitsilver. Upphittaren kontaktade då genast RAGU, som undersökte platsen under tre veckor. Det visade sig att Erling hade satt spaden i jorden exakt där silverskatten ursprungligen hade varit belägen. Själva skattgömman var emellertid troligen helt upplöjd redan innan. Sannolikt skedde det vid den senaste plöjningen ca 20 år tidigare, då åkern plöjdes med traktor för första och enda gången.

Spridningen av mynten var förhållandevis koncentrerad, ca

20×5–10 meter med den allra största delen av silverskatten inom en yta av omkring 10 kvadratmeter.

Det är vanligt att vikingatida silverskatter på Gotland kan kopplas direkt till samtida gårdspplatser men på fyndplatsen i Sälle påträffades inga som helst boplatzfynd. Inte heller gjordes några andra iakttagelser av boplatzkaraktär. Däremot hittades ca 60 bitar av ett grovt lerkärl, i vilket silverskatten förmodligen varit förvarad. Lerkäret hade ställts ner på ett djup av 20–25 cm under markytan.

Den nyfunna silverskatten är förhållandevis stor och väger drygt 3 kg. Detta beror mest på ett stort antal bitsilver (320 st): tenar, bitar, barrar, plantsar och fragment av ornerade smycken. De hela smyckena är få och enkla: ett ringspänne, en fingerring samt en ring av två snodda silvertrådar. Antalet mynt är 1028 inklusive fragment.

Arkeolog Anna-Lena Gerdin. Fyndplatsen under utgrävning augusti 1987. Foto Ann-Marie Petersson

Olof Skötkonung, Sigtuna, Long Cross-typ, ca 1000, på fyrkantig platt. Foto Ulf Abramsson.

Mynten har ännu inte genomgått numismatisk analys, varför bestämmningarna inte kan betraktas som slutgiltiga. Preliminärt dateras silverskatten till senast 1016. Bl a finns inga mynt präglade för Knut den store. De flesta av mynten är tyska (minst 450 st) och engelska (ca 315 st) men här finns också arabiska (ca 4+70), bysantinska (2+1), böhmiska (3 st), irländska (4 st), och svenska slagna för Olof Skötkonung (4 st). Det mest intressanta inslaget är emellertid de skandinaviska efterpräglarna med engelsk förebild. Sälleskatten innehåller nära 100 skandinaviska efterpräglingar av vilka drygt 60 st (hela och fragment) är präglade på fyrkantig platt, bl a ett par med bysantinsk förebild. Av skandinaviska mynt präglade på fyrkant känner vi endast omkring 300 tidigare. Dessutom är typerna bland de nya mynten till stor del varierande, varför de utgör ett mycket värdefullt tillskott för forskningen om den tidiga svenska myntningen, som bedrivits främst av professor Brita Malmer, numismatiska institutionen i Stockholm. Professor Malmer har nämligen genom ingående studier av stampkopplingar kunnat härleda en stor del av de fyrkantiga skandinaviska efterpräglarna till Olof Skötkonungs myntning i Sigtuna. Kanske har vi i Sälleskatten ytterligare några länkar i dessa stampkedjor.

Majvor Östergren,
Ragu*

* Riksantikvarieämbetets Gotlandsundersökningar, Visby.

Olof Skötkonung, penning från Sigtuna ca 995–1000. Foto Ulf Abramsson. Förstorad.

Riksbankens jubileumsfond

Riksbanken skall i fortsättningen inte ha någon representant i Riksbankens jubileumsfonds styrelse. Det är en av ändringarna i riksbanksfullmäktiges förslag till nya stadgar för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Bakgrunden är att jubileumsfonden i fortsättningen dels får fria händer att placera sina tillgångar i aktier, obligationer, fastigheter o.dyl. efter eget gottfinnande, dels får betydligt mer pengar att röra sig med (FiU 1986/87:33).

Förutsättningarna för fondens verksamhet ändras därmed så radikalt att riksbanksfullmäktige valt att skriva om stadgarna helt och hållet. Man anser bland annat att representanter för riksbanken inte kan delta i sådan aktiv förnögenhetsförvaltning på kapitalmarknaden som de nya riktlinjerna medger.

De nya stadgarna föreslås träda i kraft i januari 1988.

Gert Hatz,

Dr. habil. och chef för myntkabinettet i Hamburg, korresponderande ledamot av Kungl Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, välkänd och framstående utforskare av vikingatidens mynthistoria och ofta sedd gäst i Stockholm sedan mer än tre decennier, hyllades på sin 60-årsdag den 4 januari vid en uppvaktning på Museum für Hamburgische Geschichte. Ett stort antal kollegor från såväl Tyskland som andra länder — däribland Sverige — hade mött upp. Dr. Hatz har utnämnts till professor vid universitetet i Kiel, meddelades till hans stora överraskning vid mottagningen. Professor Dr. Peter Berghaus, Münster, överlämnade samtidigt en gedigen festskrift, tillägnad makarna Gert och Vera Hatz, med bidrag från 34 kollegor i numismatiken. Den kommer att anmälas mera utförligt i SNT, vars redaktion samtidigt ber att få framföra sina försenade lyckönskningar.

TS

RECENSIONER

A O W i svensk bankpolitik

Göran B. Nilsson: Banker i brytnings-tid. Stockholm: Institutet för Ekonomisk Historisk Forskning vid Handels-högskolan i Stockholm 1981, 466 s. Personreg. ISBN 90-400 480 12, ca pris 170 kr.

Göran B. Nilsson kallar sin senaste bok en förstudie till en biografi över André Oscar Wallenberg. Den har också följdriktigt försetts med underrubriken *A.O. Wallenberg i svensk bankpolitik 1850–1856*. Tyngdpunkten i Nilssons framställning ligger på bankernas och kreditmarknadens utformning vid 1800-talets mitt. Det var då grunden till ett modernt bankväsende lades, och det var då Wallenberg på allvar påbörjade sin civila karriär.

Boken ger mycket nytt, är mycket välskriven och bitvis mycket rolig, om än inte alltid helt lättillgänglig. Några glimtar ur innehållet ges nedan.

Under 1830-talet började man i Sverige bygga upp det privata bankväsen som slagits i spillror under depressionen efter napoleonkrigen. Sveriges dåligt utvecklade marknadsekonomi var i större behov av långfristiga krediter än kortfristiga lån som utgjorde grunden i det skotska banksystem, som man försökte efterbilda. De svenska bankerna sysslade i hög utsträckning med sedelutgivning vilket begränsade deras expansionsmöjligheter och ledde till en stelbent lånepolitik. Skötseln av Riksbanken hade sedan länge varit riksdagens privilegium och det betydde att regeringen inte hade något direkt inflytande på Riksbankens politik. Regeringen tillät privatbanker att inkräkta på Riksbankens sedelutgivningsmonopol i ett försök att skaffa sig inflytande över regleringen av det privata bankväsendet. I dessa strävanden återopade man regeringsformens bestämmelser (§ 89) om att den ekonomiska lagstiftningen var förbehållen regeringen.

Den konstitutionella konflikten mellan regering och riksdag varade från 1830-talet fram till 1910-talet. Regeringen företrädde, efter mönster från maktfördelningsprinciperna i 1809 års författning, monarkin och statsförvaltningen, medan det i riksdagen fanns en stark opposition, som med hjälp av en liberal press, förespråkade demokrati och parlamentarism. I dessa motsättningar spelade bankfrågorna en betydelsefull roll. Kontrollen över Riksbanken ville inte riksdagen släppa ifrån sig och regeringen strävade i sin tur efter att

göra inbrytningar på detta område. I mitten av 1850-talet hade den bankpolitiska debatten hamnat i en återvändsgränd. Riksbanken kunde inte fungera som centralbank. Inte heller kunde den samarbeta med privatbankerna. 1851 försökte riksdagen, med inte alltför stor framgång, skapa ett konkurrerande privatbanksystem, de sk filialbankerna. Dessa hade inte rätt att ge ut sedlar, men fick förmånliga krediter i Riksbanken i stället.

I denna situation trädde A.O. Wallenberg in på scenen. Den ekonomiska högkonjunkturen under krimkriget skapade de nödvändiga betingelserna för ett liberalt bankpolitiskt genombrott.

I ett ur personhistorisk synpunkt mycket intressant kapitel, benämnt A.O. Wallenbergs bankprogram, presenteras A O W (som han kallade sig själv), hans bakgrund, studier och avhopp från sjöofficerens yrke. För att dämpa Wallenbergs kritiklusta, som väckt regeringens misshag, beordrades han 1850 att som båtsmanskompanichef flytta till Sundsvall. Han åtföljde givna order men etablerade sig snart som borgare i förvisningen. I Stockholm hade A O W dessförinnan inlett samarbete med firman Lovén & Co och därigenom fått inblick i en affärsverksamhet som bl a spände över spannmåls-handel med kolonialvaror. Han hade också engagerat sig i Stockholms reformsällskap och medarbetat i L. J. Hiertas Aftonblad och tidningen Bore, som han hade varit med om att starta. I och med att A O W erhållit burskap som borgare hade han skaffat sig en plattform för inval i riksdagen. Han gjorde även ekonomisk vinning genom sina kontakter med företrädare för den expanderande norrländska trävaruexporten. Riksdagen 1853–54 blev A O W:s första, och han sällade sig till oppositionen i borgarståndet.

I fortsättningen analyserar Nilsson A O W:s planer och följer hans strävanden i och utanför riksdagen fram till grundandet av Stockholms enskilda bank 1856.

Det är svårt att i ett kort referat göra rättvisa åt Nilssons oerhört innehållsrika bok. Den lyfter fram, med utgångspunkt från samhällets politiska, sociala och ekonomiska omvandling och hur denna avspeglas i pressen och i motsättningar mellan regering och riksdag (och mellan grupper i riksdagen), bankfrågornas centrala roll för landets utveckling. Wallenbergs betydelse i samman-

hanget beskrivs och värderas utifrån denna historiska helhetsbild.

Läsarna av denna tidskrift har all anledning att med största spänning och förväntan se fram emot publicerandet av den egentliga biografien över André Oscar Wallenberg.

Denna recension är tidigare publicerad i Personhistorisk tidskrift 1981:4. Första delen av den egentliga biografien, benämnd *A O W, Odysseernas år 1816–56* utkom på Norstedts förlag 1984 och recenserades i Personhistorisk tidskrift 1985:3–4.

Göran Nilzén

Ernst Nathorst-Böös och Ian Wiséhn: Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet. Numismatiska Meddelanden XXXVI. Uppsala 1987. 128 s. ISBN 91-85204-11-0. ISSN 0078-2734. Pris 145 kr, inb.

Svenska Numismatiska Föreningens förnämliga serie Meddelanden har med denna bok fått ett fängslande tillskott. De två författarna ger dagens samlare och forskare verkligen en "kick" genom att berätta för oss om 239 (!) personöden inom svensk numismatik — från notisens form till reportagens. Vi möter "monarker, hög- och lågadel, präster och borgare". Den i sig torra redovisningsformen lättas upp av ett ovanligt stort porträttmaterial, som glädjande nog ofta har medaljens karaktär. Boken rekommenderas varmt till våra samlare. Häri kanske beskrivs ursprunget till något eller några mynt i Din egen samling?

N U F

Svenska Numismatiska Föreningen: Medaljer utgivna 1873–1987. Fonder och stipendier. Stadgar. Smärre skrifter nr 5. Stockholm 1987. 60 s. ISSN 0282-4396.

Den nya småskriften är en utökad och reviderad upplaga av föreningens småskrifter nr 1 och 2. Den har på ett förtjänstfullt sätt arbetats fram av Lars O Lagerqvist och — framför allt — Madeleine Greijer. Den inleds av en intressväckande redogörelse för föreningens medaljhistoria — "sannolikt har inte något samfund i världen präglat så många". Mycket arbete har för den efterföljande katalogen lagts ned på att samla in uppgifter om upplagornas storlek och om nypräglingar.

De tre medaljer, till vilka SNF bidragit ekonomiskt men ej stått som utgivare, finns avbildade i denna upplaga.

Till läsarnas kännedom och för undvikande av missförstånd bör för nr 51 nämnas, att det på s. 30 refererade sty-

relese beslutet fattades först sedan Hans Majestät Konungen medgivit ändring av stadgarnas §2 i vad avser metallen.

För de olika hederstecken, som föreringen kan utdela, lämnas förteckningar på hittillsvarande mottagare. Det är en innehållsrik julgåva som föreringens medlemmar fått — därtill en lämplig present till någon medaljbiten vän!

N U F

Sylloge of coins of the British Isles. 36. State museum Berlin. Coin cabinet. Anglo-Saxon, Anglo-Norman and Hiberno-Norse coins. Oxford 1987. 183 s. ISBN 0-19-726048-9. Pris £ 45.

I vårt land satsar vi stort på projektet Corpus Nummorum Saeculorum (CNS) för att publicera våra vikingatida myntskatter. Det är allom bekant, att vi i dem har för forskningen ovärderliga bestånd från främst England och Tyskland. Den i rubriken nämnda Syllogeserien har sin givna betydelse för våra forskare inom det anglo-saxiska området. De danska fynden av engelska mynt har redan publicerats i Syllogeserien av Georg Galster i sju (!) band, liksom de finska av Tuuka Talvio i ett band. I serien ingår även ett band om svenska fynd av normandiska pennies.

Turen har nu kommit till Berlinkabinettet. Dess bestånd beskrivs av Bernd Kluge. Han inleder med en redogörelse för Berlinkabinetets tillkomst och uppbyggnad, alltifrån 1600-talets mitt fram till idag. Vi får följa utvecklingen under så stora namn som Bolzenthall, Friedländer, von Sallet och Menadier. Kluge berättar, att DDR fick ett "fyndplakat" först 1954. Tidigare var man vid kabinetten inte intresserad av att samla på fynd; typer som saknades plockades ut, resten återlämnades eller gavs till lokala museer. Många mynt från fynd har kommit till kabinetten via berömda samlingar som köpts in. Fynden kommer i första hand från slaviska områden inom tyska riket före 1919, men även från Baltikum och Ryssland.

I samlingen ingår även Æthelredimitationer, inköpta i Sverige, därtill på fyrkantiga plattor.

Kluge har tagit intryck av senare års debatter och har för varje mynt uppgifter om antalet "pecks" på åt- och fränsidor samt om stampkopplingar till mynt i andra samlingar.

N U F

Gert Posselt: Pengesedle i Danmark 1787—1945. Tegningar, tryckplader og

prøvetryk skænket af Danmarks Nationalbank til Den kongelige Mønt- og Medaillesamling. Nationalmuseet, København 1987. ISBN 87-997098-4, 28 s, rikt ill. Pris 20 dkr + moms. Beställes under adress Nationalmuseet, Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, DK-1220 København K.

Som framgår av titeln har Møntsamlingen i Köpenhamn fått en förnämlig donation från Danmarks Nationalbank. Med anledning härav har Gert Posselt skrivit ett nyttigt och vackert häfte, illustrerat i såväl färg som svartvitt, om sedelframställningens historia i Danmark från 1787 till 1945. Såväl teknik som sedeltyper genomgås och avbildas. Som det påpekas på omslagets insida har donationen gjort det möjligt att "møde tidens krav om at illustrere pengehistorien også på en numismatisk set mere utraditionel måde."

LLt

Något om mynt och avsaknaden av försäkring

Åren 1792, 1793 och 1794 drabbades Göteborg av förödande bränder. Staden hade mest träbyggnader och de nämnda åren förstördes inemot 300 hus. Insamlingar till lindrande av nöden skedde på många platser. I "Dagligt Allehanda" — en stockholmstidning — skrev Carl Michael Bellman 1794 följande rader under rubriken "För de nödlidande vid sista olyckeliga branden i Götheborg":

Hindren ej ert ögas gråt
Vid de tårar er anropa
Se en flock i askan sopa
Efter minsta fyrk och plåt!
Skåden mellan grus och
bränder
Edra arma likars nöd
Som av er begära bröd

Nakne med förbrände händer.

Stadens Brandförsäkrings-Contoir betalte ut nästan alla sina tillgångar, obetydligt över 100 000 riksdaler specie till de husägare som försäkrat sina hus men lösöret kunde vid denna tid inte försäkras och detta berörde ju alla drabbade.

För dåtiden var "fyrk och plåt" välkända begrepp. Idag tror nog många att man letade efter stycken av plåt att tillvarata men plåt är det folkliga namnet på 2 daler silvermynt alltsedan 1681. Då fastställdes relationen 2 daler SM = 1 riksdaler. Det låg nära tillhands att kalla ett plåtmynt på 2 daler SM just en plåt. I samband med sedelemissionerna från 1740-talets mitt övergick benämningen på sedeln med samma valör. I kopparmynträkning blev det 6 daler kopparmynt (KM). Denna inlöstes från 1 januari 1777 med 1/3 riksdaler specie sedan den nedskrivits till halva sitt värde vid den sk myntrealisationen som egentligen var en sedelrealisation.

Bertel Tingström

B.A.N.S. föreläsningkurs i Cambridge 1987.

Kursen arrangerades av B.A.N.S. (British Association of Numismatic Societies), som är en paraplyorganisation för de olika brittiska numismatiska sammanslutningarna. Den hölls 4—6 september i Cambridge vid Homerton College, och 50 personer deltog, varav 44 bodde på colleget. Det var trevligt att välkomna tre besökare från utlandet — Rut och Bengt Holmén, Sverige, och prof. Kenneth Mackay, Nya

1/3 riksdaler i silver, som efter realisationen 1777 övertog namnet "plåt". Kungl. Myntkabinettet. Foto N. Lagergren, ATA.

Zeeland. Logi och mat motsvarade de höga förväntningar, som vi kommit att ställa på Homerton, och vädret var någorlunda.

På fredagskvällen gav Mark Blackburn från universitetets historiska fakultet en föreläsning om myntsamlingar i Cambridge och deras historia, och på lördagen var det anföranden av David Sellwood (sassanidiska mynt), Edward Besly, anställd vid Nationalmuseet i Wales (Inbördeskrigets myntningar) och av Marion Archibald, British Museum (Den engelske medeltida myntmästarens roll och status). På söndagen gav Graham Pollard, Fitzwilliam Museum, en fint illustrerad föreläsning om Benedetto Pistruccis' arbeten i England, medan Peter Spufford, docent vid Queens College, effektivt kompletterade Marion Archibalds framställning från lördagskvällen genom att tala om "Myntverksorganisationen i det medeltida Europa".

Denna kurs var den sista som organiserades av Frank Snow, som tillsattes för mer än 30 år sedan, alldeles i början av B.A.N.S. existens, som ledare för dessa föreläsningkurser. Dessa har hållits under veckoslut i internatform. Den första kursen hölls 1957 i Jordans, ett kväkarhärbarge 3 mil väster om London. Endast ett dussintal deltog i denna kurs, men sedan dess har kurserna hållits de flesta av de följande åren i Cambridge, Cheltenham, Manchester, Norwich, Oxford och i andra delar av England. Dessa kurser har förlagts till lärarhögskolor eller tekniska högskolor, och antalet deltagare har vanligen varit mellan 40 och 50, män och kvinnor.

Redan från början hoppades man, att dessa kurser skulle få deltagare både av numismatiker och samlare (åtföljda kanske av bättre hälfter), och att tillfälle skulle ges för deltagarna att höra föreläsningar omfattande ett vidsträckt urval numismatiska ämnen, och få chansen till en informell diskussion i en avspänd atmosfär med experter på speciella områden. Dessa förhoppningar har i rikt mått blivit infriade,

Forts. på sidan 23.

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl. 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti) i Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid: kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner med senaste anbudsdag den 5/2, 15/4, 7/10 och 2/12. Upplysningar: tel 0223/116 71.

FALU—BORLÄNGE MYNTKLUBB: har möte kl. 19.00 den 6/2 på Kristinegården, Falun: "Mitt myntfynd", 15/3 på Samlaren, biblioteket, Borlänge: "Vi tittar på aktiebrev", 19/4 på Kristinegården, Falun: "Så beskattas föreningsverksamheten".

MYNTKLUBBEN GOTEN, Visby har möte kl 19.00 på Solhem. Upplysningar 0498/157 24. Datum ej meddelat.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING håller möte andra måndagen i månaden kl. 18.45 i Traktören, Köpmansgatan 20, Gbg. Auktion varje gång. Svensksektionen håller möten sista tisdagen i månaden kl. 18.30 på Engelbrektsgratan 71, Gbg. Antik- och medeltidssektionen håller möten torsdagar kl. 18.30 i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, Gbg. Den 3/4 anordnas en resa till London. Medlemmar från andra myntföreningar är välkomna att delta. Upplysningar: Birgit Hahne-Eriksson 031/52 14 29 och Bo Nordell 031/17 79 70 (endast konstorstid).

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli—aug. Upplysningar: 035/12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413/221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0480/159 29, 0480/115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150/210 45 el 151 00.

KLARÅLVDALENS MYNTSAMLARE. Upplysningar: 0563/603 47.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30 den 19/2, 18/3, 15/4, 20/5 och 17/6. Listor och upplysningar genom Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 den första onsd. i månaden. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046/12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155/134 29, 671 54, 128 41.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj—augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011/12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö, kl 19.00 den 23/2, 29/3, 26/4, 31/5, 30/8, 27/9, 25/10, 29/11. Visning från kl. 18.30. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00—09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910/186 80.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, har möten med auktion den 7/2, 6/3 och 8/5. Lokal Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar tel 0500/808 50 (Thord Lund).

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni—augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19—21 under september—maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplysningar: tel 0226/562 78 eller 0225/131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Söderslächts Sparbanks samlingshall, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410/345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 andra tisdagen i varje månad med undantag av aprilmötet, som är den 14:e. Upplysningar: tel 0755/619 38 eller 313 14.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA, 16/2 auktion, 15/3 årsmöte och föredrag och 19/4 föredrag, alla på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018/14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl. 19.15 den 12/2, 25/3, 29/4, 26/8, 30/9, 28/10, 25/11. Visning från kl. 18.15. Upplysningar: tel 0383/158 35 kl 07.00—09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag o dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345/112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion kl. 18.30 i Röda Korsets lokal, Kungsg. 18, Växjö den 8/3, 6/4 och 1/5. Resa till Frimynt, Helsingborg den 16/4. Myntmäsas anordnas på Smålands museum 25/9. Upplysningar 0470/731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari—maj kl. 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021/13 94 94 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019/13 52 13. Datum ej meddelat.

Forts. från sidan 22.

och under årens lopp har vi bistått på ett fantastiskt sätt av professionella numismatiker vid nationens och regionernas museer, av framstående numismatiker och av mynthandlare, som har avsatt tid och beredvilligt delat med sig av sitt expertkunnande utan knussel. Kurserna har varit självfinansierande, stödet som de erhållit indikerar en livlig efterfrågan, och man får hoppas, att de fortsättningsvis kommer att hållas ännu i många år.

(Översättning B. Holmén)

Frank Snow

Kostnaden för kurs och inkvartering var £50. Maten var god och stämningen gemytlig och intim. En bar underlättade den sociala samvaron. Frank Snow var makalöst skicklig på att avtacka talarna på ett varmt och sympatiskt sätt. Kurserna kommer att fortsätta under Joe Bisphams sekreterarskap. Tid för sightseeing och samvaro var avsatt. Rut och jag hade glädjen att bli guidade bland universitetsinstitutionerna av sakkunniga lady Mott.

Göran Bergensträhle! Vore det inte en lämplig uppgift för SNF att på nordisk basis omplantera denna brittiska kurs?

Bengt Holmén,

Göteborg.

AUKTIONER

SVENSKA

Mars		Maj	
9	AB Stockholms Auktionsverk	3—6	München, Hirsch Nachf.
		26—28	Zürich, Bank Leu AG
		30—31	Mannheim, KPM
April		November	
10	Antikören, Göteborg	9—11	Köln, Münz Zentrum
23—24	B. Ahlström		
25—26	Mynthandel AB Svenska Numismatiska föreningen	December	
30	AB Stockholms Auktionsverk	14—16	Mannheim, KPM

UTLÄNDSKA

Januari		April	
28—30	Los Angeles, Bowers & Merena	16—17	Frimynt, Helsingborg
Februari		Sept	
12—13	Stuttgart, Kricheldorf	25	Myntmäsas i Smålands museum anordnad av Värends Numismatiska förening.
24—26	München, Hirsch Nachf.		
Mars			
16—17	Sydney, Spink		
16—18	München, Partin Bank		
24—26	New York, Bowers & Merena		

April	
7—8	München, Gießener Münzhandlung
13—15	Köln, Münz Zentrum
25—26	Bern, Swiss Credit Bank
27—29	Frankfurt, Peus Nachf.

MÄSSOR

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

”Kysse Karlsson”

heter en liten monterutställning i Garnisonen (Karlavägen 100) i Stockholm som Kungl. Myntkabinettet ordnat. Här kan man se medaljen över vice häradshövdingen Carlson, som slogs i Italien när denne fått två italienare frikända från anklagelsen för det s k Hammarbymordet i Upplands Väsby norr om Stockholm. Det var alltså domaren som fällde det berömda yttrandet ”kysse inte mig, kysse Karlsson”, när det italienska temperamentet flödade efter domens avkunnande. Jfr också SNT 1986:9/10, s 287 f.

AUKTION 37

23—24 april 1988

OPERAKÄLLAREN STOCKHOLM

Sverige, bl.a. från Sune Berggrens (Piteå) samling

Del I av fil. dr Torgny Lindgrens sedelsamling

Inlämning av utländskt material mottas fram t.o.m. 12 februari

Ring oss för information om villkor m.m.

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

Tel: 08-14 02 20, 10 10 10

15 FEBRUARI

Sista inlämningsdag till

KVALITETSAUKTIONEN I APRIL

Kontakta gärna Ulf Ström, tel. 08-14 24 40.

AUKTIONSVERKET
MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVERK

JAKOBSGATAN 10, BOX 16256, 103 25 STOCKHOLM. TEL 08-14 24 40